

Statsvetenskapliga förbundet

Förbundsredaktör: Katarina Roos

Forskning och högre utbildning i ”kunskapsnationen” Sverige

INLEDNING OCH PÅMINNELSE OM KOMMANDE KONFERENSER

Temat för förbundssidorna denna gång är (frånvaron av!) forskning och högre utbildning i januariöverenskommelsen, som träffades mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna i början av innevarande år.

Men först två korta påminnelser om kommande konferenser. Som tidigare framgått här på förbundssidorna, arrangeras Statsvetenskapliga förbundets årsmöte 2–4 oktober 2019 i Norrköping. Det planeras för nio arbetsgrupper: Gender, Politics and Theory; Environmental Politics; Political Behavior and Parties; Political Theory, Political Ideologies and Political Language; Governance and Public Administration; International Relations and European Politics; Migration, Agency-Making and Human Rights; Power and the Political; samt Public Administration and Management Practices. ”Call for abstracts” pågår till i mitten av juni månad. Abstracts kan skrivas antingen på svenska eller engelska. Mer information om konferensen, arbetsgrupperna och andra praktikaliteter finns på årsmötets hemsida (<https://liu.se/en/research/swepsa-2019>).

Vi har också XIX Nordic Political Science Association Congress (NoPSA) att se fram emot, 11–14 augusti 2020. Konferensen arrangeras vart tredje år och denna gång är det Islands universitet i Reykjavik som står värd. ”Call for workshops” pågår just nu till slutet av maj månad. Mer information finns på hemsidan <http://nopsaiceland2020.is/>.

FORSKNING OCH HÖGRE UTBILDNING I EN ”KUNSKAPSNATION”

Då jag skulle skriva inledningen till förbundssidorna till föregående nummer av *Statsvetenskaplig tidskrift*, övervägde jag att kommentera det unika parlamentariska läge som Sverige befann sig i. Utgången av riksdagsvalet 2018 var vid den tidpunkten fortfarande oviss. Ingen av de föreslagna statsministerkandidaterna hade lyckats vinna riksdagens acceptans trots talmannens ansträngningar med samtal och fikabröd. Jag övergav emellertid tanken och bara några dagar efter att texten skickats till redaktörerna, presenterades januariöverenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna. Denna säkrade en regering bestående av Socialdemokraterna och Miljöpartiet, under ledning av Stefan Löfven.

En fråga som torde intressera många av oss är vilken politik vi kan förvänta oss under den kommande mandatperioden när det gäller forskning och högre utbildning. Vad sägs i den 73 punkter och 16 sidor långa, symboliskt viktiga överenskommelsen? Det korta svaret är, *inte mycket!* Hur lyder då ett längre, mer utvecklat svar? En sökning i dokumentet på ordet ”forskning” resulterar i *en* träff. Det handlar då om forskning i relation till ett framtida förbud mot prospektering och nyexploatering av kol, olja och fossilgas. Här vill partierna ”satsa mer på forskning ...” för att ”... på ett hållbart och effektivt sätt binda tillbaka en del av de utsläpp som redan gjorts”. Behovet av samhällsvetenskaplig forskning i allmänhet och statsvetenskaplig forskning i synnerhet framstår i sammanhanget som ringa, men man ska aldrig säga aldrig som

det brukar heta. En viss besvikelse, dock inte förvåning, infann sig över det magra sökresultatet. Forskning identifieras varken som självändamål eller som medel för att möta de många samhällsutmaningar som målas upp i inledningen av överenskommelsen.

Vilka överenskommelser vill då de fyra partierna lyfta fram inom området högre utbildning? En ny sökning genomfördes. Denna gång med sökordet "utbildning". I totalt fem av de 73 punkterna förekommer ordet utbildning, av vilka två rör högskole- och universitetsutbildning. Den första av dessa, finner vi under rubriken "Hela landet ska växa". Närmare bestämt under punkt 23 som har titeln "Gör det möjligt att leva och bo på landsbygden". Punkten innehåller alltifrån förslag på förändrad strandskyddslagstiftning, förändrade regler för reseavdrag, förslag på ändrade krav på ansökningar för bygglov till möjliggörande av gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker. Stycket avslutas med deklarationen, "Öka tillgången till högre utbildning i hela landet och stärk möjligheterna till distansutbildning". Det är alltså tydligt att högre utbildning här betraktas som ett regionalpolitiskt styrmedel för att både "... landsbygd, glesbygd och större städer ska kunna utvecklas".

Lite senare i överenskommelsen hittar vi den andra punkten som berör högre utbildning. Den som hoppades på någon slags generell avsiktsförklaring om den framtida färdriktningen blir dock återigen besviken. Allt fokus ligger på en utbildning. Punkt nummer 56 heter nämligen "Reformera lärarutbildningen". Här framgår att de fyra partierna vill förändra såväl utbildningsstruktur som innehåll, samt att de vill se skärpta krav och antagningskrav. Denna del av överenskommelsen handlar om skolan och avsnittet inleds med följande avsiktsdeklaration. "Sverige ska ha höga ambitioner som en kunskapsnation". Landets högskolor och universitet förväntas uppenbarligen inte bidra nämnvärt till byggandet av denna kunskapsnation eftersom varken forskning eller

högre utbildning ges något egentligt utrymme i överenskommelsen. Är det möjligen så att grunden för kunskapsnationen läggs enbart i barn- och ungdomsskolan?!

Återigen är det tydligt att högre utbildning i detta sammanhang betraktas som ett styrmedel som ska lösa problem inom en annan sektor. Ansvariga politiker och tjänstemän söker nycklar till framgång som ska ge ökad måluppfyllelse och högre resultat i barn- och ungdomsskolan. I det sökandet identifieras återigen lärarutbildningarna som en orsak till skolans problem, trots (eller kanske på grund av?) att den reformerades så sent som 2011. Bläcket på examensbevisen har knappt hunnit torka och de första kullarna från lärarutbildningen har knappt hunnit bli varma i kläderna, förrän utbildningen än en gång hamnar i strålkastarljuset. Tänk om alla högre utbildningar skulle röna samma intresse och reformiver hos de ansvariga?!

Det verkar dock finnas hopp om att en och annan statsvetare kan komma att kunna engageras i utredningsarbete under den kommande mandatperioden. Den sista punkten i januariöverenskommelsen är nämligen "Stärk skyddet för demokratin". Två parlamentariska "översyner" ska göras. En som syftar till att "stärka grundskyddet för de demokratiska strukturerna samt för domstolarnas och public services oberoende" och en som ska säkra valsyste­met mot "manipulationer".

Vid genomläsningen av överenskommelsen vandrar tankarna återkommande till Carol Lee Bacchis, "What is the problem represented to be"-approach (WPR). Vilka problemrepresentationer är det som ligger bakom dessa 73 punkter? Hur många av dessa problemrepresentationer baseras på resultat från forskning? Vilken roll kommer forskning att spela i form av statliga utredningar och som kunskaps- och beslutsunderlag när dessa punkter ska omvandlas till politiska beslut? Den klassiska soptunnan som beskriver inkrementellt beslutsfattande dyker också upp i tankarna. Vilka lösningar är det som söker problem i den här soptunnan?

Överenskommelsen förväntas ge regeringen trovärdighet och legitimitet samt lägga grunden till fortsatta förhandlingar mellan partierna. Punktlistan är resultatet av politiska förhandlingar som förts under specifika förhållanden, mellan partier som inte har för vana att sitta i samma "förhandlingsbåt". På många sätt är den begränsad, men likväl är den en symboliskt viktig avsiktsförklaring för färdriktningen under den kommande mandatperioden. Betraktad ur det perspektivet är det därför intressant, att vare sig forskning eller högre utbildning ägnas något större

intresse. Varken som eftersträvansvärda mål, eller som medel för att hantera problem eller för att bygga morgondagens samhälle. Att denna typ av frågor lyser med sin frånvaro är kanske bara ett uttryck för rationalitet, eftersom de sällan bidrar till partiets valframgångar, än mindre valsegrar? Alldeles oavsett har vi en intressant mandatperiod i svensk politik framför oss.

Katarina Roos är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet.
E-post: katarina.roos@umu.se